

ПРОТ, НАРОДЖАНЫ Ё ВЕРАСЬНІ

Гэтыя боты Прот Мысльівец прывёз сабе з Бэльгіі. Якраз на зіму. З высакаватай халяўкай, што сьцісла абдымала костку, шнураванья, з рыфлёнай падэшваю. Паехаў быў на Запад яшчэ на прадвесні, дома ня меў што рабіць, ён, беспрацоўны філэляг. Карміўся там булкамі, жыў з чатырма палякамі ў піўніцы (свой падцьвілы матрац ставіў на дзень пад сьцяну, каб хоць крышку падсох). Шкадаваў, што на „Басовішча” ня змог прыехаць, але якраз трапілася праца. Перадаў толькі на аўтобус у Беласток, цераз колішнюю „ніўскую” карэктарку, Лёніку бутэльку шампанскага, каб было чым урачыста абсікаць публіку на адкрыцьці фэстывалю, але не ягоним, аднак, віном яго адкрылі, бо, як казаў адзін хлопец з БАСу праездам у Англію, Протаў буталь адкаркавалі яшчэ да пачатку „Басовішча”, у „штабе”. Але, шкадаваў, што ня быў. Давялося паглядзець толькі відэазапіс, не найляпей зроблены, ды Валя Жэшка прывезла яшчэ й каляровыя вар’яцкія здымкі з гарадоцкага лесу. Вырас ужо з „басаўскага”, баяцкага ўзросту, з усмешкай пазіраў на паголенья галовы хлапчанятаў з ЗБМ ці БАСу. Ды й яны паглядалі на яго, на Макса ці Юрку Ляшчынскага як на мастадонтаў, хто маладзейшы азваваўся да іх „вы”... Не той-жа час — пачатку васьмідзесятых, нелегальшчыны БАСу, „Сустрэчай”...

Шнур аваў свае новыя чаравікі-скурнякі доўга, дакладна, на тоўстую ваўняную шкарпэту, бо раптам узяўся моцны мароз. Не разбуваўся ў Валіка „Цацы”, студэнта беластоцкае палітэхнікі. Цаца гасьціў Прота на сваёй канапе. Канапу меў Цаца ў свае сястры, і куфэрак ягоны, увесь Цацаў маёнтак, стаяў у куточку пакоя. Прот заехаў да Цацы адразу ад свае маткі зь вёскі, змэнчаны нудою й матчыным маруджаньнем наконт „пара пасталець, ажаніўся-б, сыночку”, прыхапіўшы ў торбу пута пахучай ядлоўцам, файна падсохлай ад сьвятаў каўбасы й бутэльку „выбаровай”. Беласток прывітаў яго раскіслымі ад бурага салёнага сьнегу вуліцамі й неактуальнымі адрасамі знаёмых. А выпіць-жа трэба юбілейную пляшку — у верасьні, праўда, даўнавата, Прот скончыў свае трыццаць пяць.

— Цаца, возьмем Даротку, пойдзем разам да Базыля. Ня пісаў мне нічагуткі, гад, можа, хворы?.. Ты ў яго быў, кончыў ён маляваць свой „Марнатраўны букет”? Ня ведаеш?..

— От, той твой Базыль мазэпа такі, хто яго абразы купляць будзе! Малюе той свой славыты букет паўгода... Ага, Даротка пайшла замуж за новага шэфа БАСу... На зьездзе ты-ж ня быў... Памятаеш Юрку Сульжыка? Ну, то за яго пайшла. Можа, Вінярскія ў акадэміку будуць. Можна будзе выпіць... Толькі ці хоць хлеб яны маюць? На „атрасінах” першакурсьнікаў запрашалі мяне зайсьці. Але, сэсія

скончылася, то, пэўна, у Гарадок зьехалі. Дарэчы, Прот, няма чаго шукаць, паразьяжджаўся народ па сьвеце. Усе за мяжою, з чужога гувна сьвет адмываюць. Ну, а што-ж ты рабіў у той сваёй Бэльгіі? — Цаца крактаў, выцягаў з-пад канапы свае шэрыя ад пылу шкарпэткі. — Ну, то як? Не сумна табе там было, у весь-жа Захад у нашых?

Прот гідліва страсянуў з каленяў малага Цацавага пляменьніка, пахучага кіслым малаком, які занудліва, у апісяных майтках лез бавіцца да дзядзькі.

— А рабіў, рабіў. Ад самоты мала ня здох. Але часу ня меў на дурныя думкі. Ну, сёньня можа й не найлепшы дзень да сьвяткаваньня спозьненых нарадзін...

— Але зарабіў, не?

— Зарабіў. Набыў сёе-тое. Хоць не сядзеў тут, беспрацоўным. Сьвет крыху пабачыў.

— Ага... То я вазьму слоік з мамінаю тушонкаю. Ну, то як там было, Прот, раскавай. А твая Ганьдзя, ведаеш, то з Мірыкам Шыманскім гэшэфт трымае, кіёсачак адчынілі, спажывецкі, але прыйдзеца ім хіба зьбіраць абоз, падаюць не такія фірмачкі, як іхняя. Дарэчы, што там такое зь ёю ды Базылём было?.. Бачыш, як яно ёсьць — дупа ёсьць, дупы няма. Вашу Ганьдзю іншыя ўжываюць, а з вамі маеш вось што... Што ты маўчыш, кажы, як там было... Ну, веш...

— Цаца, добра. Не прыехаў я сюды, каб камусь пад коўдру заглядаць! — Прот нецярпліва зацягваў

замок курткі, аж прышчаміў палец. — Я хачу сягонья правесці час прыемна. Маём выпіць маю пляшачку. Многа нам ня трэба, але сьвята ёсьць. Тут справа ў мейсцы, дзе гэта зрабіць.

— Ну, і з кім..

— Ну, як — з кім? Мы з табою — добрая кампанія. А пойдзем да Базыля. На згоду вып’ем. Абяцаў-жа мне даць карціну на павітаньне маёй сталасьці.

— Узяў-бы ты семяноўскі краявід. Там цяпер файна, намалюваў-бы табе Базыль палюдзку, возера, вось была-б памятка, — Цаца шморгаў носам, паружавелы ад ахвоты выпіць і забавіцца. — Ты-ж хлапец вясковы, хоць выпадкова народжаны ў Гайнаўцы, так як і я, толькі дзесяць гадоў за мяне раней..

— Глядзіш ты на мяне, Валік, як на нейкага дыназаўра. А што, можа, у маім узросьце мужчыны ўжо ня жывуць? Гэта-ж, дарэчы, вашае пакаленьне называюць „страчаным”, ня наша! Мы рабілі гісторыю, а вы? Вось яшчэ адзін род запозна на сьвет паявіўся..

Прот глядзеў на падпухлы, нявыспаны Валікаў твар над чырвоным шалікам. У слабым сьвятле лямпачкі ў ліфце здаўся яму страшэнна чужым, далёкім. А жа-ж да Цацы першага Прот прыехаў, пачцівага, сьмешнага, добрага, наўнага часам аж да дурноты; не, гэта была толькі маска малога блазна,

Прот ведаў. Чакаў яго звыклых ідыятычных жартаў, чорнага гумару, здзіўленьня й захапленьня словам... Сёньня іхняя размова плоска адбівалася пад ягоным чэрапам, нешта толькі паколвала, ныла...

Аўтобуса доўга ня было. Пад'ехалі пару прыпынкаў, потым падбеглі, каб пагрэцца, мэтраў дзвесьце заплочьцямі вуліцы Кіеўскай. Прот ведаў гэтыя мясьціны на памяць, мог ісьці з завязанымі вачыма аж да Вясэлай вуліцы. Да Базыля Міхневіча.

Сьвяцілася амаль ва ўсіх вокнах. Белыя нэонавыя шыбы, блакітныя ад тэлевізараў. Рухавыя постаці гаспадыняў на кухнях. Прот любіў глядзець у вокны — там жылі людзі, з усімі сваімі справамі.

Адчуваў пякучы боль у пальцах левае нагі. Ціснуў бот. „Халера, лепш было іх не абуваць. Але што-ж такое, завялікі, а муляе?..” — думаў Прот, прыкусаючы вусны. Марыў сесьці, разбуцца, адпачыць.

З вузкага шматпавярховага будынка з апошніх паверхаў ляцеў наніз шкілет ёлачкі, павяваючы анэльскім воласам. Адно дрэўца ўжо гарэла ў сьметніку, асыпанае зь іголак, вяршком у бачку, дыміла едкім плястыкам. На брудным сьнезе сядзелі два каты. Адзін, буры, засяроджана мацаваўся з рыбіным хвостом, другі, пярэсты, плоскалобы, з круглымі, бы мышынымі, вушкамі, насыцарожана азіраўся з узьнятай лапкай.

— Вяў! — віснуў бурас — Цаца шпурнуў у яго парваным мяшком — і зьнік, пакуль рэжлямоўка даляцела да зямлі.

— Ня руш, Валік, дай чалавеку спакойна паесьці, — буркнуў Прот, вылавіў у сваёй торбе паперыну з каўбасой, навобмацак адламаў ладны кавалак і кінуў пярэстаму, які, настабурчаны, канчаў жаваць рыбіну, адцягнуўшы яе далей ад няпрошаных гасьцей, у кут сьметніка, пад крывыя бляшаныя бачкі з шапкамі сьмецьця. Кот завурчаў, ухапіў каўбасу ў паветры й адным скокам кінуўся пад піраміду кардонаў.

— Во ля, будзеш катам раздаваць закусь, абаронца ўдоваў, сіротаў ды піўнічных валацугаў? — зарагагаў Цаца. — Але, глянь, у Базыля сьвятло ня сьвеціцца ў вакне. Ня бачыш? Дарэмна мы столькі цягнуліся!

— Не, бачу: паліцца начная лямпа. Пэўна, заваліўся з паненкай ці гарэлачку сёрбае.

— А ну, мастак, вочы мае добрыя, — пры такім сьвятле разьбірацца зь дзяўчынкай!

Студня сходаў дзьмухнула тухлым скразьняком, зь цёплым падвевам ад калярыфэраў. Грукнулі вечна адчыненыя дзьверы з гумкай каля клямкі, якую начапіў прыбіральшчык, „гаспадар дома”, як яго называлі, каб хоць крыху сьцішыць бразгатню. Ліфт у гэтым доме вечна не працаваў.

Прот суха пакашліваў. У цемры не трапляў на прыступкі, біў наскамі ботаў у бэтон, сыкаў з болю.

Засопся й Цаца. Прот пстрыкнуў запальнічкай. У скразняку вогнік коса выцягнуўся, асьвятліў злосны, узмакрэлы Цацаў твар. Прот плюнуў з чацьвёртага паверха ўніз паўз парэнчы, прыслухаўся. Кашлянуў. Плоскае рэха адбілося ў халодным нутры дома.

Кароткія тры званкі, як заўсёды. Цішыня. Прот сцягнуў рукавіцу, грукнуў кулаком у дзьверы.

— Бачыш, што такое робіцца — не адчыняе!? Давай пляшку, Прот, пойдзем у іншае мейсца! Я-ж табе казаў, што ня трэба было! — зашыпеў Цаца. — Мае бабу, то няма чаго перашкаджаць чалавеку. Ну, кажу табе, не адчыніць!

— Адчыніць... Малы, чуеш што?.. Газ! — выдыхнуў слабым голасам Прот і дзергануў за клямку. Прылёг да дзьвярнага вочка. — О, курва, а то надумаўся! Малы, давай, ну, рррраз!

Дзьверы ламанулі ў пярэдняю. Залямантаваў у суседняй кватэры сабака. За шклом кухонных дзьвярэй цьмяна дрыжала сьвятло. Хлынула ўдушлівая хваля. Прот кінуўся да акна, паткнуўся аб цела ўпоперак малюсенькае куханькі. Цаца адчыніў дзьверы й акно ў пакоі, падбег да Прота, павіслага над балюстрадай балкона. За дзьвярыма паказаліся твары суседак; адну зь іх, паню Галену, Прот ведаў — час ад часу частавала Базыля пірагом.

— Чаго вы, курвы, вырачыліся?! Званіце да лекара! — істэрычна запішчаў белы як сьцяна Цаца.

Прот кінуй сваю торбу на падлогу. Грукнула бутэлька. „Ой, пабіў” — застукала ў ягонай галаве. — „Ой, ня вып’ем мы сёння...” На мяккіх нагах павалокся ў кухню, спаймаў у вусны пару кропляў зь цякучага крана — зноў пацягнула на ваніты.

Базыль ляжаў, белатвары, са спакойнай усмешкай на спухлых вуснах, быццам глыбока спаў, толькі сьвяціліся бялкі напаярасплюшчаных вачэй. Схапілі яго, пацяжэлага, за рукі й ногі, пацягнулі на засьнежаны балькон.

— Вазьму коўдру, не пакладзем-жа яго на сьнег, яшчэ прастыне, — Прот адной рукой цягнуў з разбабэшанага ложка брудную атласавую коўдру бяз навалачкі. Рука Базыля бязуладна павісла, валаклася па даўно не падмятанай, у пяску й нейкіх пухах падлозе. Цаца гідліва ўзяў яе за рукаў, закінуў на Базылёвы живот.

Прот укленчыў, ірвануў кашулю на грудзях сябра, прыклаў вуха да вільготнае скуры. Сэрца білася памалу, ледзь чутна, але Базыль быў живы.

Прот раптоўна скурчыўся, бы хто садануў яму нажом у живот. Схапіў прыгаршчу сьнегу, заціснуў у зубах. Павіс на халоднай парэнчы на колкім выдыху. Сэрца. Расьцёр сьнег па твары. Холаду не адчуваў. З суседняга акна штосьці з шумам паляцела ўніз, мякка цокнула пад дамам. Гэта зноў выкінулі непатрэбную, адсьвяткаваўшую ёлачку.

Толькі цяпер да яго вушэй, выпаўненых гулам крыві, даляцелі іншыя галасы начнога горада. У доме насупраць на даху мігцелі забытыя нэонавыя літары:

SZCZEŚLIWEGO NOWEGO ROKU 1994.

А з пакоя ўжо беглі медсястра зь лекарам. Цаца з тварам спалоханым і ўрачыстым вёў іх да распасьцёртага на левым баку здранцьвелага сябра. Прот сыцёр сьнегам з Базылёвага палічка стружку жоўтае сьліны.

Голая лямпачка. Голая стоватавай моцы жароўка асьвятляла іх усіх. Прот высунуўся ў пакой, праціснуўся паміж цікаўным тлумком суседак. Апусьціўся на канапу. Цені ад ног. Пясок на падлозе. Кідалася пад лямпай, білася аб шкло спалоханая разбуджаная зь зімовага сну вялікая цёмна-зялёная муха. Нейкая баба ў атласавым халаце паткнулася аб торбу зь цёмнай плямай ад разьлітае гарэлкі. „Замокла, відна, мая каўбаска” — паду маў Прот.

На супрацьлеглай сцяне, побач старых, вядомых Проту Базылёвых карцін „Мая сястра з чырвонай какардай” і „Ян, сын Яна” вісела новая. Гэта было вядомае Проту з эскізаў, маляванае доўга й пакутліва, „Вяр таньне марнатраўнага букета”.

Зноў адчуў моцны боль у левай назе. Застылымі пальцамі доўга мацаваўся са шнурком, разгінаў мяккую быдлячую скуру. Шкарпэтка была цьвёрдая ад закарэлай, брунатнай крыві.

Пакульгаў на пяце ў кухню. Халодная вада пякла агнём. Глядзеў у яе. Сплывала па трубах у нутро дома, уцякала ў рэчышча падземных жылаў горада, адыходзіла ў вечную раку.

І зноў вярталася.

КАМУНІКАТ.ORG